

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG61T0019

ชื่อโครงการ : การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน

ชื่อนักวิจัย 1. รองศาสตราจารย์ ดร. ราณี อีสัยกุล
หน่วยงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. รองศาสตราจารย์ ดร. รชพร จันทร์สว่าง
หน่วยงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

E-mail Address: raanee.esi@stou.ac.th; esichai@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ: 1 ธันวาคม 2560 ถึง 30 พฤศจิกายน 2561

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในภาคเหนือตอนบน (2) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยประกอบด้วยผู้บริหารของหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน จำนวน 26 คน ระหว่างเดือนมกราคม ถึง เมษายน 2561 และผู้วิจัยได้แจกแบบประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินใช้การสรุปผลเป็นค่าคะแนน และการวิเคราะห์ความสำคัญและผลการดำเนินงาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงทั้งในระดับชาติและนานาชาติและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงไปยังกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดการท่องเที่ยว ได้แก่ จุดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และความเป็นมิตรไมตรีของคนในพื้นที่ และจัดเป็นพื้นที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระบบนิเวศจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวหรือเป็นส่วนประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและเป็นระบบที่ได้รับผลกระทบทางอ้อมจากการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในป่าชุมชนมีศักยภาพ แต่ยังขาดมาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ยังไม่สมบูรณ์ และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้อง ทั้งที่หลายชุมชนที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวมีความต้องการและความสนใจพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองให้

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น (2) ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศหมู่บ้านมณีพฤกษ์ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน หมู่บ้านมณีพฤกษ์ได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 67.5 คะแนน จาก 100 คะแนน เมื่อนำไปเทียบระดับศักยภาพที่กำหนดไว้ พบว่าอยู่ในระดับดี หรือ 3 ดาว และหมู่บ้านห้วยพ่าน อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน หมู่บ้านห้วยพ่านได้รับคะแนนรวมเท่ากับ 70 คะแนน เมื่อนำไปเทียบระดับศักยภาพที่กำหนดไว้ พบว่าอยู่ในระดับดี หรือ 3 ดาว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดกิจกรรมการเพิ่มความรู้สู่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เพื่อเพิ่มความรู้ ความชำนาญ และความมั่นใจในการเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศทั้ง 2 แห่ง

(3) ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศของหมู่บ้านมณีพฤกษ์และหมู่บ้านห้วยพ่านที่เป็นพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย การเรียบเรียงความเป็นมา และค้นหาอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน การพัฒนาวิธีการสื่อความหมายและกิจกรรมสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดทำแผนรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรายได้เสริมที่มั่นคงของชุมชน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและถนนเข้าออกหมู่บ้าน การเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรท้องถิ่นด้วยการแปรรูปผลผลิต การสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การขยายวงให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มขึ้นและการเก็บรวบรวมสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและการรับรู้ช่องทางการสื่อสารของนักท่องเที่ยว

คำหลัก: การพัฒนาศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศ ภาคเหนือตอนบน

ABSTRACT

Project Code: RDG61T0019

Project Title: Potential Development Guidelines for Community-based Ecotourism
Attractions in Upper Northern Region

Investigators: Esichaikul, R.; Chansawang, R.

Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail Address: ranee.esi@stou.ac.th; esichai@gmail.com

Project Duration: 1 December 2017-30 November 2018

The purposes of this research were (1) to study contexts of community-based ecotourism in upper northern region; (2) to examine level of potential development of community-based ecotourism attractions in upper northern region; and (3) to provide some guidelines of how to develop community-based ecotourism attractions in upper northern region.

This research was a mixed method of qualitative and quantitative research. Population were stakeholders related to community-based ecotourism of public sector, private sector, local communities, and academic experts in the upper northern region. Twenty-six interviews and focus groups were conducted through purposive sampling from related key informants during January to April 2018. For quantitative data analysis, statistical tools for descriptive analysis was scoring points. For qualitative data analysis, content analysis was used to analyze data.

The results showed that (1) several provinces in upper northern region were the location of well-known attractions internationally and the tourism center that connected to Greater Mekong Sub-region. Their attractive tourism features included natural attractions, culture and art, and their hospitality. Natural attractions were abundant and related to ecosystem and biodiversity of the area. Ecosystem was the magnet for eco-tourists in which received some indirect impact from tourism. The ecotourism attractions in the community forests had some potentials but lack of sustainable tourism standards due to inefficient tourism management and knowledge deficiency of ecotourism management. Many local communities were interested in developing their tourism resources into ecotourism attractions. (2) The results of assessing potential attributes of community-based ecotourism attractions showed that Maneepreak community, Thung Chang District, Naan Province was natural areas with tourism development and received 67.5 points out of 100 or at

a good level (3 stars). Huaypaan Community, Chiang Klang District, Naan Province was natural areas with tourism development and received 70 points out of 100 or at a good level (3 stars). As a result, the knowledge transfer activities were conducted to increase knowledge, skills and confidence for the two communities for ecotourism potential development. (3) The research findings lead to guidelines for the communities for developing ecotourism including exploring the history and identities of the village, interpretation development for community-based ecotourism attractions, formulating natural resources preservation plan, identifying tourist carrying capacity of the area, activity development for extra income of community, infrastructure development, value adding and processing agricultural products, community motivation for participation in tourism planning, encouragement of younger generation for participation for tourism planning, expanding community involvement in generating tourism income, and data collection for tourist arrivals and their perceived channels of communication.

Keywords: Potential Development, Community-based Ecotourism Attraction, Upper Northern Region